Oprac. Monika Smakowska i Anna Zarzecka[1]

Edycja źródeł do dziejów ziemi łomżyńskiej[2]

Akta sejmikowe ziemi łomżyńskiej [materiał roboczy, z zachowaniem oryginalnej pisowni][3]

1676. *Decemb*.10 . Łomżyń. gr. obl. N 24/272 fol. 798

Actum Łomzae in curia regia
feria secunda post festum
Conceptionis Gloriosissimae Virginis
Mariae proxima anno Domini 1676.

Obtulit generosus Nicolaus Alexander in Mężenino Opacki.

Oblata articulorum conventionis particularis terrae Łomzensis.

Dygnitarze, urzędnicy i wszytko ziemi łomzienskiej rycerstwo na sejmik dzisiejszy za uniwersałem kr.jmp.n.m. na miejsce konsultacyom naszym zwyczajne zgromadzeni przy dyrekcyej jmp. Mikołaja Aleksandra na Mężeninie Opackiego podkomorzyca wiskiego za marszałka tegoż zjazdu zgodnie obranego konformując rady nasze do uniwersału i instrukcyej j.kr.m.p.n.m. punkta niżej opisane do obrony rzeczyp. namówiwszy, posłom naszym t.j. jmp. Wawrzeńcowi Grabi pisarzowi łomzienskiemu i jmp. Maciejowi Pienkowskiemu pisarzowi zambrowskiemu ziemskiemu zgodnie od nas obranym i uproszonym do promowania na przyszłym, da Pan Bóg, sejmie moc daliśmy, *obligando* ichm., aby to co *in concernit reip. integritatem* mieli *in sua solicitudine* bez uszczerbku praw i wolności naszych slacheckich z inszemi ichmp. posłami województw do zatrzymania całości rzeczyp. *consilia sua* stosowali.

Szczególniej to Prowidencyej Boskiej dzieło, że nas ab … *intuictu et praeparatis ad istam* srogich bisurmanów przez odważne kr.jmp.n.m. (lub w szczupłym obojga narodów wojsk orszaku) *in audito exemplo* zaszczyt wyrwawszy, pozwala czasu do reflekcyej w zgodne i zdrowe na wydźwignienie zgubionej tej rzeczyp. rady, tedy za to pokornie litościwemu nad upadkiem naszym oddając modły Bogu, zlecamy ichmp. posłom naszym, aby kr.jmp.n.m. za tak wysoką czułość, osobliwą ostrożność i gorące ojcowskie

[1] Realizacja zadania *„Akta sejmikowe ziemi łomżyńskiej (1674-1794)”* – pozyskanie, edycja źródłowa i popularyzacja na stronie internetowej: www.name.lomza.pl w ramach stypendium Marszałka Województwa Podlaskiego na 2022 rok.

[2] Edycja źródłowa zrealizowana w porozumieniu z Biblioteką PAU i PAN w Krakowie w ramach podjętego przedsięwzięcia dokonania całościowej edycji źródłowej akt sejmikowych łomżyńskich ze zbiorów Biblioteki PAU i PAN w Krakowie.

[3] Odpisy laudów i instrukcji sejmikowych. Rkps 8332 z lat 1674-1794 znajdujący się w Tekach Pawińskiego, przechowywanych w Bibliotece Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Materiał roboczy z zachowaniem oryginalnej pisowni.

pieczołowanie, które dla zatrzymania całości ojczyzny naszej *a primo felici exordio felicium regnorum suorum,* jeżeli kiedy, tedy teraz z tak ciężkiego paroksyzmu *et ultimo* prawie *climate eliberando caput et pectus suum regium opponendo*, podymować raczył, przy powinszowaniu szczęśliwego *in longam seriem annorum* nad nami panowania swego a oddaniu wiernego poddaństwa naszego winne oddali dzięki i ostatecznej ku dostojeństwu majestatu pańskiego chociaż *cum dispendio vitae et fortunarum nostrarum* upewnią gotowości i aby j.kr.m.p.n.m. w dalszych zamysłach swoich ku pomnożeniu chwały Boga Zastępów i zaszczyceniu kościołów jemu poświęconych, a ojczyzny naszej do pierwszych swobód i fortun wolności przywróceniu rozprzestrzenienia, rozszerzenia nieprzyjaciół *et viscerimus* eksterminowania ustawać nie raczył nisko a pokornie upraszać tymże ichmp. posłom *intimovimus.*

Więc niepomału to ojcowskie serce dobrotliwego pana przerażać a zatem *et totum reip. nostrae corpus* przenikać musi, gdy się takie inkonweniencye w konwentach znajdują, które *ex antecessoribus* nn. królów pp. *nominationi regiae subiecti* będąc *ex eadem nominatione regia et jure patronatus innato et debito in debite* się zdzierają *quod pudendum est jurium majestatis regiae authoritatem convellere intendentes in jus vocare non erubescunt et in rota Romana* pieniają, jako i teraz j.kr.m.p.n.m. ciężko dobre przychodzi *in eum temerarium ausum*, który się świeżo *impie* stał w Oliwie, zlecamy tedy to ichmp. posłom naszym *ad promoverodum* aby takowe *ausus* jako całej rzeczyp. *perniciosi in posterum* się nie działy, tak i teraz na tym przyszłym, da Pan Bóg, sejmie *lege publica* postanowione były.

I tego się nam *in oblivionem* podać nie godzi, kiedy uważywszy *merita* Ojca Ś-go szczęśliwie teraz obranego, który lubo tylko jeszcze będąc *Sanctae Romanae Ecclesiae purpuratem remp. nostram* znaczną sumą ratował daleko więcej, gdy teraz *felicibus auspiciis post evictionem in pontificarum inter primas regiminis curas* Polskę położył *insigni liberalitatis auxilio adversus patriae hostes* …,tedy jako rzecz słuszną, tak i potrzebną każdy *judicare* może, aby rzeczyp. wywalczenia (?) tej wdzięczności tak łaskawemu dobrotliwemu i hojnemu pasterzowi swemu na tym przyszłym, da Bóg, sejmiku pokazania i oświadczenia *adinvenim modum* mogła *erit curae* ichmp. posłom naszym z inszemi ichm., aby tak wielkie dobroczynności pokazane i do dalszych zachęcając *initis modis et mediis* tąże wdzięcznością nagrodzić się mogły.

A jako król jmp.n.m. i cła rzeczp. *inter alias curas non extremo loco ponit*, aby długi pewne *in fidem reip.* zdawna zaciągnione *in hucusque creditoribus* nie są wypłacone, jak najprędzej wypłacone być mogły tak zasługi *mentissimorum de hoc rep. civium* i spery z postradaniem substancyej dla dobra pospolitego erogowane, że zaś teraz *propter hanc*

infelicitatem temporum ulla tenus nie mogą być nagrodzone, tedy to wszytko *indulgendo huic calamitati ad feliciora reip. nostrae tempora* odłożyć *neccessitamur*.

Wojsku jednak naszemu i żołnierzowi, który przez ten wszytek czas dzienne i nocne obozowe trudy podejmującemu substancye i zdrowie swoje na szam niosącemu, impet tak strasznego nieprzyjaciela za odważną przezornych wodzów swoich dzielnością z tegoż nieprzyjaciela pohańbieniem dosyć mężnie i odważnie wytrzymał, jako dosyć dobrze zasłużonemu aby sposób zapłaty prędkiej obmyślony był, *inibunt rationes* ichmp. posłowie nasi *cum ordinibus regnit.*

Że zaś niektóre chorągwie i rejmanty, tak polskiego, jako i cudzoziemskiego zaciągu, tak koronne, jako i litewskie, jako przedtem do obozu idąc, tak i teraz, w okazyach nie bywszy, powracając, na artykuły wojskowe *contra excessivas* do tych surowie obwarowane nic nie dbając tak sobie *disolute et licentiose* postępują traktów prostych zwyczajnych do konstytencyej sobie naznaczonych nie upatrując przechodami w ciągnieniu obciążliwemi stanowiskami i noclegami w domach i dworach slacheckich sromotnemi ode wsi do wsi na ćwierć mile nie uszedszy, grasując, poboczne stacye obciążliwe wyciągając, gumna i dobra pustosząc w ziemiach i po powiatach ustawicznie się krążąc i one krzyżując tak prawie, że zadna wieś i wioska chorągiew jedna na drugą zaraz w też tropy następując nie jest wolna, niewypowiadzianemi krzywdami ludzie oprymują, tak że już lud ubogi *continuis injuriis et violentiis* ustawicznie *pressus* ledwie *spirat* i więcej śmierci prędkiej niżeli życia niewolniczego pragnie, aby tedy te ekscesa popełnione *impune* nie uchodziły, zlecamy to ichmp. posłom naszym, aby się tych krzywd nieznośnie poczynionych u ichmp. hetmanów obojga narodów na przyszłym, da Pan Bóg, sejmie upomnieli i żeby te szkody przechodami poczynione i stacye wyciśnione regestrami i przysięgą likwidowane w zapłatę *stipendiorum* wojsku były potrącone i aby takowe regestra pp. poborcy od pokrzywdzonych miasto wypłaty podatków przyjmowali i niemi tym chorągwiom i rejmentom, od których są poczynione płacili, gdzieby zaś te krzywdy *stipendia exuberarent*, tedy [nieczytelne] *excessivis (?) et criminalibus actibus notati*, aby *in personis adhaerendo constitutioni 1653 sub titulo*, obostrzenie *disciplinae militaris poena capitis et aliis condignis* karani byli. Do zachowania zaś tych obciążliwych przechodów, a jako nam *patuit et patet* o wielu libo zwinionych chorągwiach, jednak w kupie swowolnej grasujących i *licentiose* sobie postępujących poskromnienia obraliśmy i z pojsrzodka siebie uprosiliśmy za komisarzów i rotmistrzów t.j. w łomzienskim i ostrołęckim jmp. Mateusza Franciszka Radgowskiego wojskiego łomzienskiego; w Zambrowskim jmp. Mikołaja Aleksandra na Mężeninie Opackiego podkomorzyca wiskiego, w kolenskim powiatach jmp. Stanisława Grodzickiego cześnika

łomzienskiego, którzy ichm. w tychże powiatach przybrawszy sobie do tej funkcyej *officiales idoneos*, porządek jaki sobie *in hoc passu* uczynią i postanowią do tegoż i my wszyscy onymże *praesto providendo* zaś *ulteriori securitati nostrae domesticae laudum,* które ziemia nasza sobie postanowi, aby na tym przyszłym, da Pan Bóg, sejmie *lege publica* aprobowane było, *curabunt et instabunt* ichmp. posłowie nasi.

Prolongacye sejmów przeszłych *propter factiones privatorum* kto nie widzi, że rzeczp. *enervanent* tak i ten przyszły, daj Boże, szczęśliwy aby nad prawo nie był prolongowany *invigilabunt* ichmp. posłowie nasi.

Propositia materia strony poparcia wojny tureckiej albo raczej aprobowania traktatu i o sposobie wyprawy posła wielkiego do Portu że ta materya jest *magnae importantae,* zaczem *et matura eget deliberatione,* tedy to zlecamy ichmp. posłom naszym, aby o tem z inszemi województwy traktowali to w *ex re et utilitate* całej rzeczyp. *proficuum* będzie, tak jednak patrząc na wycieńczone siły nasze i plagi na nas od Pana Boga przepuszczone, któremi od tak wielu lat *vadique premimur* nie z wojną która się już każdemu dosyć uprzykrzyła, ale spokojem do nas i domów swoich, da Pan Bóg, powracali.

Też traktaty z Turczynem *in quantum* [nieczytelne], tedy rozpatrzywszy się nasza rzeczp. wojsko nasze aby *ad propositionem* na obronę tylko granic zmniejszone i redukowane było, na którego tylko wojska wypłacenie podatków largycye niepotrzebne na stronę odłożywszy, tak płaca już nie skarbu ale na województwa na podział wojska powracała się.

Car moskiewski że podług pakt dawnych na wojnę tę terazniejszą turecką *societate armorum non astitit* i jego obiecanemi posiłkami *resp. nostra [nieczytelne]* została Czeheryn i inne fortalicya *inscia rep.* posiadł i posiada, więc i pakta też że do ekspiracyej prędkiej z nim następują komisya z tymże carem moskiewskim że *in hucusque* nie jest *continuata* – to wszytko *enucleabit* i aby prosekwowana była, *inibunt rationes* ichmp. posłowie nasi *cum ordinibus regni*.

Pugnat i to *contra aequitatem*, że po skończonych sejmach jako i przyszłym *coronationis* szczęśliwie odprawionym punkta niektóre lubo nie były natenczas *praeticata circa scitum et consensum ordinum regni*, a mianowicie o nobilitacyach niektórych osób *in volumen legum* są wpisane, upomnieć się tego mają ichmp. posłowie nasi, *ut eadem puncta pro eliminatis* deklarowane były i żeby zaś *in posterum* taki *abusus legis et gratiae principis* nie był, *praecustodiant*, aby te tylko osoby do tego klejnotu przychodziły i byli kreowani *nobiles*, którzy za całość ojczyzny *profusione sanguinis et recte factis* były *notabiles* i aby na sejmiki przedsejmowe *recomendationes* onych wychodziły.

Mając *condignam rationem meritorum* j.w.jm. książęcia Dymitra Wiśniewieckiego wojewody bełskiego i hetmana [nieczytelne] nietylko *ex antecessoribus suis prosapiae*, jako zawsze, tak i teraz podczas tej wojny tureckiej *cum privatione* rozległych włości przez nieprzyjaciela posiadłych, ale też jako prawdziwego za całość ojczyzny naszej *atlantis, relantis dispendio vitae* w oczach całej rzeczyp. … lubo niepodobna te *heroica facta condigne gratificari*, tedy przynamniej na starostwie soleckiem aby proporcionalną *contestari* sumą i ordynacya ostrowska aby swój efekt na tym przyszłym, da Pan Bóg, sejmie wzięła, *promovebunt* ichmp. posłowie.

Desiderium j.w. jm. ks. biskupa płockiego senatora *in hoc rep*. dobrze zasłużonego względem przewozu na Wiśle między Skaryszowem i Warszawą jm. należącego do koła naszego wniesione jako za słuszne *judicamus*, tak aby i *per legem publicam* na tymże sejmie stwierdzone było, *committimus* ichmp. posłom *ad promovendum*.

Godna uwagi i kondolencyej, a zatem i ciężaru tak wielkiego obmyślenia folgi w.jmp. Wojciecha Prazmowskiego chorążego m.k. i starosty naszego łomzienskiego kwerymania, na którego starostwie łomzienskiem i ekonomiej kwarta z Kamienca przeniesiona należytą samej ekonomiej łomzienskiej wszystkie jemu prawie intratę do skarbu wnosić i na skarb tylko *cum praejudicio summo* pracować rzeczp. *necessitat*. A że to *motu et authoramento* zeszłej z tego świata ś.p. Ludwiki Maryej królowej jejm. *stetit*, której to mniejsza była i całą intratę *ob respectum pii operis* oddać i pozwolić na swojej natenczas ekonomiej i na kwartę obrócić co teraz musi być z wielkim ciężarem *moderni possessoris*, bo i ta z Kamienca przeniesiona *per economos* królowej jejm. za lat kilkanaście *hucusque* niewypłacona *spectat possessionem in successione in bona et temutam moderni possessoris*, a zatem *ejusdem oneris indebitam deportationem et [nieczytelne]*. *Curabunt* ichmp. posłowie nasi, ażeby ta obciążliwa kwarta z starostwa i ekonomiej łomzienskiej, jako *cum praejudicio moderni possessoris* jest przeniesiona, tak też *ipsa ratione aequitatis dictante* zniesiona była, gdyż toż starostwo łomzienskie przez różne plagi jako ~~(jeszcze plagi jako)~~ jeszcze po nieprzyjacielu w tymże starostwie wiosek spaleniu, poddaństwa wybraniu, jako też morowego powietrza dla kwarty i hyberny dosyć obciążliwych niemniej i przechodów żołnierskich częstych jest barzo zdezolowane, co jest wielką przyczyną temuż jmp. staroście naszemu do nieodprawowania częstej jurydyki, a zatem i niewygodą dalszą ziemi naszej być musi, w czem *fidem et honorem* ichmp. posłów naszych obowiązujemy, ażeby na żadne insze egzorbitancye nie pozwalali, poko ta obciążliwa kwarta z starostwa łomżyńskiego przeniesiona nie będzie i (~~jegomość~~) jm. o zatrzymanie tejże kwarty od skarbu aby *impetitus* nie był, *instabunt*.

Jejmp. Maryanna z Bogda… godnej pamięci jmp. Tomasza Goczławskiego niegdy sędziego nurskiego pozostała małżonka *justam* w ziemi naszej *meretur condolentiam*, gdy z nieboszczykiem godnej pamięci małżonkiem swoim mając prawo *privilegio* ś.p. Jana Kazimierza stwierdzone i Michała nn. królów polskich na dobra Rudę Olszowską konferowane, nadto i sumy pewne przez komisyę przysądzone na tychże dobrach jako *legitime* nabytych *privilegiati possessores in pacifica possessione* zostawiali, teraz że zaś *post fata* tegoż nieboszczyka p. sędziego w sieroctwie swojem przez różne wymyślne terminy od inszych osób *indebite impetitur promovebunt* ichmp. posłowie nasi, aby to prawo, jako *legitime* nadane i *privilegia in dubium* wokowane nie były i jejm. taż że od tejże impetycyej wolna zostawała.

Nie może być nie *periculoscius reip*. jako *mutae cedes inter cives*, a tem więcej *senatorii ordinis*, czego świeży (żal się Boże) przykład mają w okrutnem oraz z synem zabiciu s.p. jmp. kasztelana warszawskiego, wniosą instancyą ichmp. posłowie nasi do j.kr.m.p.n.m., żeby ta sprawa na terazniejszym sejmie sądzona była i tam *enorme crimen*, aby *impune* nie poszła.

Lubo prawo tak dawniejszemi, jako i świeżemi konstytucyami *contra desertores castrorum* dosyć surowie opisane jest, że teraz na tę wyprawę przeciw tak wielkiemu Krzyża Sgo nieprzyjacielowi wiele chorągwi i regimentów na toż prawo nic jednak nie dbając, tych okazyi wojennych chroniąc się rzeczp. zawiedli, aby im taki *aunes impune* nie poszedł, *instabunt* ichmp. posłowie.

Do wypłacenia podatku *subsidii charitativi* ichmp. duchowni przed stanem świeckim ochotą swoją przodkować mają, jednak że tego *subsidium* wybranego *contra mentem legis* do pp. egzaktorów w ziemiach i powiatach nie oddali i nie oddają, także że i ten podatek z przeszłych sejmowych uchwał wybrany na co się obrócił, upomnieć się mają ichmp. posłowie.

Jako *in aequale rep*. *aequales* będąc *aequalia onera et solutia* podejmować i przyjmować mamy, że zaś inne województwa na sejmach *cum suis desideriis specialiter* przodkować często zwykły, tedy dopomnią się tego pp. posłowie nasi, aby te *desideria* województw *non specialitate* ale *generalite* z drugiemi zawsze promowane były.

Hyberna konstytucyą blisko przeszłą na sejmie *felicis coronationis* miała być zmoderowana, że zaś i starostwo łomzienskie niewielką alewiacyą w tem uznało, dopomnią się ichmp. posłowie ażeby *hyberna ad proportionem* kwarty redukowana była.

Sól nasza suchedniowa slachecka przy tem ustawicznem podatkowaniu naszem i ciężarach niezmiernych *unicum* prawie *solatium* że za te ćwierci przeszłe nam nie jest oddana

i w skarbie zatrzymana, do tego że i cena onej *ad libitum* pp. pisarzów skarbowych *crevit et excrescit*, dopomnieć się tego mają ichmp. posłowie nasi, która *in quantum* nas *ex integro* nie dojdzie, tedy też na żadne podatki ichmp. pozwolić nie mają.

Solarium pp. poborcom konstytucyami *annorum* 1661 *et* 1662 obwarowane jako przedtem, tak i teraz aby *in suo esse* zostawało, *promovebunt* pp. posłowie nasi.

Sympla tak *agrariae,* jako i dymowa *contributionum* rachunkami tak w ziemi naszej, jako i w skarbie wywiedziona na sejmach dawniejszych promowana aby i na tym, da Pan Bóg, przyszłym sejmie efekt swój wzięła, *committitur ad promovendum* ichmp. posłom.

Wielebni ichm. ks. kościoła farskiego łomzienskiego wnieśli do kola naszego swoje *petitum*, aby włoki pewne we wsi Łomżycy leżące, przywilejem od ś.p. kr.jm. Zygmunta Augusta temuż kościołowi konferowane i inkorporowane *ab omnibus oneribus reip.* libertowane, także też i od wielebnego ks. plebana płockiego takoweż *postulatum* wniesione jest, aby włóka w tejże wsi Płocku leżąca Steczkowska nazwana przywilejem ś.p. kr.jm. Michała Rożańcowi tegoż kościoła na pomnożenie większej Chwały Boskiej *benigne* nadana i także *ab omnibus oneribus* uwolniona, jako … obszerniej świadczą zostawały, *promovebunt* ichmp. posłowie nasi, aby też przywileje *lege publica* stwierdzone były.

Querimoniam pp. deputatów chorągwi kozackiej jmp. Fedora Tyszkiewicza wojewodzica czerniechowskiego na pp. poborców naszych pogłównego dwojga *rathae primae Maii* iż w asygnacyej swojej *non sunt satisfacti*, do koła naszego wniesioną uważając *intimamus* tymże pp. poborcom naszym, aby się w tym długu jak najprędzej iścili *in quantum* skarb asygnacjami już taryfy tego podatku nie przeładował.

Pp. zaś poborcy do trzeciego pogłównego *rathae Septembris* w ziemi naszej obrani do tegoż koła naszego solennem wnieśli *querimoniam et manifestationem*, że z tego podatku prawie *penitus* nic nie wybrali, co się stało dla ustawicznych przechodów i zgoła nigdy niewychodzących z ziemi naszej chorągwi i regimentów, gdzie nam wielom nie pierwej do poborcy z tym podatkiem ale do żołnierza i chorągwi ze stacyą okupując się ustawicznie, iść przychodzi. Więc też i to nie mniejszej konsyderacyej potrzebuje, kiedy tak sądy skarbowe w ziemi naszej *ab absentiam a domibus* niektórych tychże sądów ichmp. deputatów, także i ziemskie *ob non completum dominorum judicum numerum*, jak też urzędowe sądu grodzkiego łomzienskiego, że jmp. Justynian Łuba sędzia i podstarości łomzienski *munere judicis deputatis tribunalitii fungens* jeszcze z tegoż trybunału nie powrócił *in hucsque siluerunt*, tedy *de retentoribus non condemnatis executionis prosequitio subsustere*, zatem też podatków tychże *retardatio subsequi* musiała, tedy wkładamy to na ichmp. sędziów skarbowych ziemi naszej, aby oneż *praevia usitata publicatione* jak najprędzej reasumowali. *In quantumby* zaś i

te dla nieprędkiego na nie ichmp. sędziów zjachania nie prędko się zacząć miały, tedy *praesenti laudo intimamus* temuż jmp. sędziemu i podstarościemu grodzkiemu, aby *post finitum hoc munus suum judicis deputati judicia causarum fisci etiam extra cadentiam aliorum quarumvis terminorum judicialium ex lege et necessitate* potrzebne dla otrzymania *super retentoribus contributionum conendem condemnat* i to co z prawa pospolitego tak pp. poborcom wykonania, jako też i tymże *retentorum* dla uiszczenia się w tych podatkach tu w Łomzie na miejscu zwyczajnem reasumowawszy, sądził i kontynuował. Na których sądach *omnibus eisdem retentoribus praevis utationibus summario processu fisc*i, jako prawo mieć każe, *terminum peremptorium et paratum* naznaczamy.

Te tedy tak artykuły, punkta, *desideria* wzwyż opisane ichmp. posłom naszym na przyszłym, da Pan Bóg, sejmie *ad promovendum* zlecone, jako też i laudum niniejsze w materyach wzwyż opisanych do ziemi naszej należące spisane wzwyż mianowanemu jmp. koła naszego dyrektorowi z podpisem jego ręki własnej do grodu naszego łomzienskiego *per oblatam* podać zleciliśmy.

Actum et datum w kościele farskim łomzienskim na miejscu sejmikom i konsultacyom naszym zwyczajnem *die 10 Decembris 1676 anno.*

Mikołaj Aleksander na Mężeninie Opacki marszałek i dyrektor koła niniejszego.